

ПСИХОЛОГІЯ

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2020-14\(43\)-10-32](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2020-14(43)-10-32)
УДК 316.6:316.324.8:004.6:001 (477)(045)

Бевз Галина Михайлівна,

доктор психологічних наук, професор,
завідувачка лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.
Київ, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2487-5429>
galina.bevz@gmail.com

Мельник Аліна Юріївна,

науковий співробітник лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.
Київ, Україна.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7386-8770>
alyamelnyk@gmail.com

ІНФОРМАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТНА СФЕРА ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. Інформація, як дисциплінарний термін кібернетики, інформатики, соціальної комунікації виявився найменш представленим у сфері психологічних знань. Встановлено, що його наукове вивчення коливається в діапазоні власне дисциплінарних досліджень, або на межі мультидисциплінарних та міждисциплінарних знань. Натомість розбудова інформаційного суспільства ініціює перегляд психологічних здобутків в умовах нових реалій суспільного життя. Встановлено, що поняття «інформація» входить в переважну більшість категорій психологічної науки (перцепція, спілкування та комунікація, соціальна взаємодія та механізми взаєморозуміння, навчання тощо). Це ставить до уваги поняття «інформації» та «соціальної інформації» в ранг категорій загальнонаукового знання, що вимагає уточнення психологічних дефініцій, які включають і передбачають питання інформації. Стверджується, що застосування трансдисциплінарного підходу може послугувати вирішенню означеної наукової задачі. На основі кросдисциплінарного аналізу виділяються понятійні категорії теорії інформації, що потребують уточнення та змістовного перегляду у контексті психологічних знань. Це такі, як джерело/носій інформації та споживач інформації; комунікація як умова; види та властивості

інформації; поняття локальних та нелокальних її форм; розмежування в понятті інформації «даних», «знань», «семантики» та «смишлів»; міра інформації та процеси ентропії; акт передачі та прийняття інформації а також її похідні – соціальна інформація, інформаційний обмін, інформаційний простір тощо. Стверджується, що врахування концептуальних підходів щодо вивчення поняття «інформація» посилить концептуальні та методологічні засади розбудови психологічних досліджень і знизить суб'єктивність у процесах інтерпретації отриманих даних. Зроблена у статті спроба перегляду психологічних знань у контексті наукових здобутків теорії інформації може бути перспективним напрямком розвитку психології в умовах розбудови нової формації суспільства – інформаційної.

Ключові слова: соціальна психологія; інформація; соціальна інформація; інформування; міждисциплінарні дослідження.

ВСТУП / INTRODUCTION

Розбудова інформаційного суспільства знову привертає увагу до поняття інформації та процесів, що її включають. Наразі у сучасному світі інформаційні потоки стрімко ввійшли в життя не лише дорослих, а й маленьких дітей, розширюючи їхню сферу пізнання, зокрема, засобом комп'ютерних технологій. Люди все більше занурюються у віртуальний інформаційний світ: інформація набуває самостійного значення, а її носіями переважно стають технологічні системи, а не безпосередньо люди. Ці процеси актуалізують необхідність звернення до інформації як до окремої категорії наукових знань, на цей раз, в контексті психологічних.

Постановка проблеми. Хоча психологічна наука вже давно користується терміном інформація, однак його дефініція все ще не віднайшла належного місця у континуумі психологічних знань. Також потребує прояснення міждисциплінарний характер самого поняття «інформація», оскільки цей термін не лише ввійшов у операційні системи різних сфер знань (інформатика, кібернетика, філософія, генетика, комунікація тощо), а й послуговує поясненню розмаїттю змістовних змін у трактуванні соціальних явищ. Натомість поняття суб'єкта, як носія та споживача інформації, переважно є трактованим через кумулятивний ефект поєднання термінології різних дисциплін (мультидисциплінарний підхід), або через запозичення психологічних термінів та їх використання в іншій дисципліні, як це передбачає кросдисциплінарний підхід [1], [2]. Така ситуація унеможлиблює цілісне бачення предмету наукового аналізу, яким, наразі, виступає інформація. Водночас у сфері соціально-

психологічних знань відмічається розширення кількості понять, які включають в себе термін «інформація» («соціальна інформація», «інформаційний простір», «інформаційне суспільство», «інформаційна війна», «інформаційний розвиток», «інформаційна політика», «інформаційні технології» тощо), що теж потребує уточнення зв'язку категорії інформації із соціально-психологічними знаннями, а не просто врахування сучасного контексту в науково-психологічних розвідках. Також постає питання про внесення категорії «інформації» в поле загальнонаукових знань, де здобутки кожної окремої сфери знань (інформатики, біоінформатики, кібернетики, філософії, генетики, права, історії, комунікації а також системи психологічних знань (соціальної, політичної психології, медіапсихології, психології впливу) можуть послугувати основою для подальшої її наукової систематизації та аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформація, як науковий термін, вперше вийшла на арену у царині математики. Тож питання інформації виступають перш за все предметом математичних знань, що, зокрема, представлено в теорії інформації Клода Шеннона, семантичній концепції інформації Р. Карнапа, І. Бар-Хіллела та алгоритмічній А. Колмогорова, [3], [4], [5]. Подальше її наукове втілення відбулося у теоріях комунікації, що представлено у працях Л. Балабанової, С. Бориснева, С. Гаркавенко, М. Ілляшенко, В. Ільганаєва, Г. Почепцова Г. Різуна, А. Соколова, Ф. Шаркова Є. Ромат, Н. Чухрай [6], [7]. Українські науковці В. Піліпчук і О. Дзьобань зазначають, що наукове становлення концепції інформації поділяється на три періоди: до-кібернетичний, пост-... та після-кібернетичний, фіксуючи його еволюцію та зміну підходів у вивченні [8]. Поруч з іншими вченими автори констатують досить довільне використання терміну у різних сферах знань. Це ускладнює можливості інтеграції наукових досягнень у його цілісному науковому осмисленні.

Науковці зауважують, що наріжним каменем подальшого суспільного розвитку є поняття «інформації», що ставить питання про його виділення як єдиної наукової категорії, вивчення якої вийшло вже за рамки мульти- крос- та міждисциплінарних досліджень і вже потребує застосування транс-дисциплінарного підходу в організації дослідницької роботи [1], [2]. Водночас слід відмітити, що найменші досягнення у цій сфері знань має психологічна наука, що ускладнює поставлену задачу. Аналіз показав, що у психологічній науці питання інформації не виступають окремою категорією знань, однак проходять наскрізною лінією через різні її концепції, які пояснюють становлення та розвиток людини, перебіг її пізнавальних процесів, виступають невід'ємною частиною особистісного розвитку людини у формуванні її картини світу. Тож,

визнаючи категорію інформації такою, що потребує загальнонаукового осмислення, постала необхідність окреслити її місце у контексті психологічних здобутків, зокрема, в соціальній психології. Відповідні часткові спроби були уже зроблені вітчизняними вченими у контексті філософських (О. Дзюбань, А. Кулешов), історико-правових (В. Брижко, В. Пилипчук), соціологічних (М. Шелер), філософських (О. Кулешов, М. Санакуєв) та історичних (В. Горовий) знань та в інформатиці (М. Онопрієнко) [3], [4], [8], [9], [10]. Слід відмітити, що в царині психології дефініцію інформації частково розкрито вітчизняним вченим М. Слюсаревським при вивченні явища «інформаційного простору» [11], [12].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті полягає у визначенні місця терміну «інформація» та його похідних (зокрема, соціальна інформація та процес інформування) у сфері міждисциплінарних досліджень, зокрема – психологічних.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі *завдання*: 1) здійснити теоретичний аналіз поняття «інформація», «соціальна інформація» та «інформування» у контексті міждисциплінарних знань; 2) виокремити психологічний зміст названих понять і їхню роль у соціальних процесах.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Методологічною базою послугувався системний підхід, що надає можливість розглядати природні та психологічні явища цілісно та у взаємодії із іншими системними утвореннями на різних рівнях їх функціонування, що є важливим у нашому дослідженні щодо розуміння ролі та місця інформації у розбудові трансляційних процесів різних систем, як органічного так і неорганічного походження. Задля прояснення специфіки підходів до аналізу визначеного терміну в різних наукових дисциплінах були враховані принципи проведення досліджень, що охоплюють різні наукові дисципліни і здійснюються з різних ієрархічно-функціональних позицій, зокрема, мульти-крос- між- та трансдисциплінарного аналізу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Методи дослідження є теоретично спрямованими і передбачають вивчення теоретичних джерел щодо різних наукових дисциплін (теорії інформації, соціальної економіки, філософії, політології, біології та біохімії, комунікації та психології) з питань вивчення особливостей застосування та трактування поняття «інформація» та її похідних при вирішенні наукових та прикладних завдань.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Проведений аналіз психологічних концепцій та теорій щодо використання у психологічній науці поняття «інформація» надав нам можливість виокремити ті сфери, де питання інформації виступають ключовими. Це стосується таких психологічних категорій, як сприймання, соціальна перцепція, соціальне пізнання та контекстуальні системи розпізнання; психологія спілкування та комунікації а також психологія впливу; психологія малих груп та спільнот а також теорії навчання тощо. Переважно у психологічній сфері знань питання «інформації» стосуються процесів взаємообміну, що реалізується, як у межах певної системи (як-то, репрезентативні системи), так і окремих систем, що обслуговують процеси вікового зростання та психологічного дозрівання людини, соціалізації, спілкування та комунікації тощо. Коротко звернемося до аналізу психологічного контексту застосування поняття «інформація» у кожній науковій дисципліні, зокрема, психології.

Стосовно теорій навчання, то питання інформації й процесу її надання отримали найбільше своє представлення у моделі розвиваючого навчання В. Давидова, В. Рубцова, раціоналістичній освітній моделі П. Блума, Р. Ганьє, Б. Скінера та традиційної моделі Ж. Мажо, Л. Кро, Ж. Капель та інші, в яких розглядається процес формування базових знань через пошук відповідної форми та методик передачі прийдешньому поколінню інформації про культурний спадок минулого, освоєння якого формує систему індивідуальних та групових знань і послугує основою для опанування існуючою культурою суспільства [13]. Натомість, при вивченні психологічних процесів пізнання і навчання, концепція інформації не розглядається як базова, а як така, що апріорі є заданою у змісті самої навчальної дисципліни і реалізується засобом відповідної організації процесу її опанування у якості знань.

Більш детально «інформація», як категорія, представлена в контексті процесів комунікації та через категорію «вплив», що, передусім, розглядається засобом цілеспрямованої зміни певної групи та індивіда (їхніх уявлень, настанов, ставлень тощо) та відповідним чинником прогнозовано забезпечує очікуваний результат через засоби масової інформації [6, с. 177–180], [7]. Саме в останній сфері відмічаються досить вагомні науково-прикладні розробки. Науковці виділяють наступні групи засобів масової інформації, як-то: «інформаційна» (Е. Уйтмор), «кібернетична» (Н. Вінер), «фетишистська» (Г. Маклюен), «структуралістська» (Т. Інглтон), «постструктуралістська» (Р. Харріс), «параідеологічна» (Д. Хартлі), «соціологічна» (Г. Лассуел і У. Шрамм), які опираються на категорію суб'єкта як носія і споживача інформації [7]. Однак в названій сфері наукових знань опис самого суб'єкта комунікації не завжди здійснюється з врахуванням психологічного контексту. Тож знову можемо

стверджувати необхідність прояснення психологічного змісту категорії «інформація» та нагальність введення цього поняття у термінологічний словник психологічної науки.

Перш, ніж продовжити розпочатий аналіз, традиційно звернемося до опису самого базового поняття «інформація». Дослідники відмічають, що розвиток суспільства та суспільної свідомості супроводжувався неоднорідними змінами у тлумаченні терміна «інформація». Слід відмітити, що сам термін має нейтральну конотацію тлумачення – «повідомлення». Зародившись у філософській концепції відображення, термін «інформація» отримав наукову ініціацію завдяки опублікованій математиком К. Шенноном науковій праці про вдаль ним вирішення практичної задачі – визначення пропускну здатності технічного комунікаційного каналу з шумом [5]. Подальше поширення терміну теж було пов'язано із конкретними сферами його використання, що зумовило численний потік його трактувань в залежності від галузі знань. Наразі, до поняття інформації може відноситися наступне: виклад фактів та подій, стан справ та перебіг ситуації, представлення кого/чогось, ознайомлення, просвіта, освіта та зміст процесу навчання, роз'яснення та пояснення, а також констатація та опис будь-яких психологічних явищ – образів, уявлень, настановлень тощо. Також можна зазначити, що для уточнення сфери надання/отримання інформації застосовується такі поєднання, як: генетична інформація, технічна, соціальна, об'єктивна та суб'єктивна, документальна, судова, наукова, побутова та пересічна тощо. Однак, всі ці значення є похідними відносно поняття інформації і лише уточнюють сферу її представлення та напрямок її руху засобом навчання, управління, впливу, формування слухів, певних станів, зміни уявлень тощо. Можна з впевненістю сказати, що у представленні категорії інформації переважає її прикладний аспект і домінують запити на її практичне використання, що не завжди вимагає ретельного вивчення самого поняття та визначення особливостей його співвіднесення із колом споріднених термінів. Це також проявляється у тому, що термін інформація входить як частина словосполучень у назви прикладних теорій, концепцій, що пояснюють певні явища дійсності чи її процеси. Перерахуємо деякі приклади введення терміну інформація у наукові назви, першою із яких слід назвати теорію інформації К. Шенона, по якій слідує чисельна низка наступних, як-то: вітальна теорія інформації В. Корогодіна; синергетична (динамічна) теорія інформації (Д. Чернавский, І. Мелік-Гайказян); концепція передачі різноманіття У. Ешбі; концепція відображеного різноманіття А. Урсула; концепція В. Глушкова як неоднорідності розподілу матерії та енергії [4], [8]; синергетична теорія інформації; двокомпонентна семантична концепція Б. Рассела та трикомпонентна семантична концепція та Г. Фреге [23]; теорія керування

Н. Вінера; теорії соціоінформаційного простору (П. Сорокін, П. Бурдке, Е. Гідденс, І. Валлерстайн) та інформаційна модель А. Стрельцова [8]. У психологічній сфері знань слід назвати інформаційну теорію емоцій П. Сімонова; реляційну теорію інформаційного простору М. Слюсаревського [11] а також низку понять, як-то: інформаційний обмін, інформаційна влада (Б. Равен), інформаційний вплив як один із двох типів соціального впливу (М. Дойч, Г. Джералд) тощо. Таке стрімке поширення використання поняття «інформації» у різних термінах вказує на набуття цією категорією набагато більшого значення, ніж опис окремого явища, як це було у науковій думці зовсім недавно.

Можна сказати, що така поширеність терміну у сучасній науці вже вказує не на окремі явища, а слугує індикатором глобальних змін у соціальному функціонуванні суспільства, що набуває характеристик наступного етапу свого розвитку – інформаційного. Сучасний процес розбудови глобального інформаційного суспільства ще більше посилює думку М. Слюсаревського про перехід досліджень щодо інформації (конкретно інформаційного простору) із сфери соціологічного аналізу до психологічного [11]. У своїй реляційній теорії інформаційного простору автор розкриває основні поняття, які описують інформаційні процеси, наразі на рівні соціальної системи держави, де роль надавача та споживача інформації відіграє сукупний комунікатор/реципієнт. Також вчений наголошує, що неодмінною умовою інформаційних процесів є комунікація та створена комунікативна система. Таким чином, інформаційний простір слід тлумачити як просторову ознаку комунікативної системи згідно її параметрів протяжності, структурованості, особливостей співіснування та взаємодії її структурних елементів [11]. Включеність індивіда у комунікативну систему інформаційного простору буде визначати міру привласнення / творіння його смислів, вибору відповідних форм комунікативної поведінки а також перцептивних дій комунікаторів та реципієнтів інформації та їх налаштованості (як станів) на прийняття, переробку та привласнення інформації. Вслід за автором можемо стверджувати, що вивчення процесів споживання інформації, як рецептивних, є предметом саме психологічної сфери знань, що буде доповнювати та уточняти наукові надбання у сфері комунікації. Саме з причини їх не диференційованості для вивчення на ниві психологічних знань вони залишаються утримуватися у соціології та політології та науці про масову комунікацію в контексті вивчення більш широких соціальних систем.

Подальший аналіз наукових джерел показав, що термін «інформація» дуже часто використовується аналогом поняття «дані» [14]. Звертаючись до психологічної науки (як і в іншій сфері знань) будь-яке явище, що вивчається, описується засобом збору *даних*, опис яких несе певну *інформацію* про стани, силу, параметри, сигнали певного явища. І чим більше таких показників, тим

менше ситуація невизначеності і, відповідно більше підстав для здійснення певних висновків а також поінформованості про перспективні можливості щодо комунікації та прийняття відповідних рішень. Тож у понятті інформація закладено два прошарки, де перший стосується безпосередніх даних про явище/ситуацію (що саме і є даними), а другий – їхню інтерпретацію у полі власної дисципліни знань (що саме і є інформацією). Слід відмітити, що цей аспект не завжди враховується у використанні терміну «інформація» навіть у наукових конотаціях. Підміна поняття «дані» поняттям «інформація» нівелює його структурну природу і знижує рівень диференціації у його дослідженні. Тож ми можемо констатувати досить високий рівень довільності у використанні терміну «інформація», що неодноразово вже відмічалось у працях сучасних дослідників, зокрема, В. Горового [10], О. Дзьобань, В. Пилипчука [8], В. Степанова [5] та інші.

Прагнучи систематизувати багатолікості тлумачень інформації філософська наука дає такі приклади щодо їх упорядкування, зокрема через співвіднесення «інформації» із рівнем її використання (побутові, загальнонаукові та філософські трактування згідно систематизації І. Мелік-Гайказяна) а також за науковими підходами у їх трактуванні як субстанцію, атрибут та функцію [15]. Так, згідно субстанційного підходу інформацію розглядають як третю філософську категорію (основоположну величину) поряд із матерією та енергією. Спершу таке бачення інформації було висловлено американським математиком М. Вінером, а в подальшому отримало розвиток у працях німецького вченого В. Гітта та американського Т. Стонієра а також у теорії систем Л. Берталанфі та отримало визнання у працях низки радянських науковців (В. Урсул, І. Новік) [15], [16], [17]. Згідно двох останніх підходів інформація тлумачиться переважно або як атрибут матерії, що відображає її структуру і виступає мірою неоднорідності розподілу матерії та енергії у часі та просторі (А. Берг, В. Глушков), або як функція певної системи, що вказує на процеси управління і виступає характеристикою лише самоорганізованих систем на відміну від неорганічної матерії (П. Копнін, Б. Українцев) [8, с. 12], [15]. Наразі, ці та інші погляди з питань інформації інтегрує у собі синергетична теорія інформації, що ґрунтується на позиції Г. Хакена про взаємозв'язок інформації та самоорганізації а також отримала своє втілення у роботах хіміка І. Пригожина, біохіміка Д. Чернавського, математика В. Вяткіна та ін. [18].

Не вдаючись в численні науково-історичні дебати з питань вивчення інформації на ниві різних дисциплін більше приділимо уваги їхнім прикладним надбанням. Це перш за все стосується характеристик окремих категорій її аналізу, а саме: джерело/носій інформації та споживач інформації; комунікація як умова; акти передачі та прийняття інформації; види та властивості

інформації; поняття локальних та нелокальних її форм; відмежування поняття інформації від споріднених термінів («дані», «знання», «семантики», «сенси»); міра інформації та процеси ентропії у функціонуванні систем а також специфіка її проявів у тлумаченні її похідних – соціальна інформація, інформаційний обмін та інформаційний простір тощо.

Звернемося до розмежування у трактуванні інформації таких понять, як «дані», «знання», «сенси» та «сенси», що інколи використовуються як взаємозамінні терміни і, що частково ми вже розглядали. Автор математичної теорії інформації К. Шеннон розглядав інформацію в технічних характеристиках її переміщення між її носіями, описуючи їх через термін «дані», що закодовані в певній знаковій системі. При цьому ці дані не містять сили інформації, яка виникає лише в момент інтерпретації цих даних. При цьому носіями її смислу виступають центри її передачі та прийняття (надавач і споживач інформації; джерело-одержувач інформації [11, с. 403]). Таким чином інформація виступає результатом обробки та аналізу переданих даних, а об'єкти чи суб'єкти її надання та прийняття – локальними її зберігачами. Останні можна характеризувати як носії первинного ще не систематизованого відповідним чином матеріалу, який слугує основою для формування інформації, набуття знань, смислових характеристик, оцінки їх змістовних ознак та визначення особистісного сенсу. Науковці відмічають необхідність та важливість відділення інформації від реальності як її фізичного носія [19].

Проведений деталізований аналіз порівняння дефініцій «знання» та «інформація» зафіксував наукові дебати, що трактуються у працях сучасних авторів як наукова проблема, зокрема, О.Титенко та В.Копилова [20], [21]. Опираючись на здобутки авторів наводимо порівняльну схему співставлення характеристик цих категорій (табл.).

Таблиця
Порівняння категорій «знання» та «інформація»

Критерій порівняння	Категорія порівняння	
	Інформація	Знання
1	2	3
Форма зберігання	Носії органічного та неорганічного походження, зокрема, людина	Індивідуальна свідомість людини
Сфера поширення	На запит споживача – отримувача інформації	Людина – власник і користувач
Форма набуття та трансляції	Структурується згідно запиту і каналу передачі	Набувається в індивідуальному досвіді людини та перевіряється в практичній діяльності

Продовження таблиці

1	2	3
Ресурс	Незалежний, що ініціюється запитом споживача	Залежний від потреб і запитів конкретної людини
Товарна вартість	Наявна (об'єктність носія)	Відсутня/невизначена (суб'єктність носія)
Відображення дійсності	Адекватно запиту	Адекватно індивідуально-створеної реальності

Стосовно досліджень у сфері семантики поняття «інформація», то її вивченню присвячено досить немало праць, зокрема у прикладних сферах психолінгвістики (перекладознавство, судочинство [22], [23]) а також права [8]. Також семантичне розкриття отриманих даних пояснюються у філософських теоріях Г. Фреге та Б. Рассел [19]. Натомість питання формування смислів при передачі закодованих даних інформації базується все таки у сфері психологічних знань і вивчається через процеси перцепції, взаєморозуміння, формування образів та ментальних схем відображення реальності у свідомості людини, психології формування смислів тощо. У філософській концепції цей процес трактується у поняттях ідеального відображення [8]. Тут також слід відмітити, що концепція «знання» передбачає шлях накопичення інформації, її аналіз та селекцію згідно пріоритетів та задач, її передачу через певну знакову систему прийдешнім поколінням, що складає культуру суспільства та відображається у традиціях звичайного життя. У цьому контексті є важливими філософські поняття локальної та нелокальної форм передачі відображення об'єкта. Ці терміни вказують на сукупність відношень об'єкта, що формують про нього інформацію як про цілісний образ: «локальний» – за умов його реального просторового існування і «нелокальний» – як збірного образу без конкретної просторової прив'язки. Розглядаються здатними до трансляції лише фізично нелокальні форми, які реально існують лише у свідомості людини, і, як загальний зразок низки подібних, слугують прототипом для розмежування у процесі трансляції даних. Більше того, філософ А.Урсул вказує на явище присутності/відсутності інформації: інформація існує лише там, де є розмаїття, і відсутня – у ситуації ентропії, де відбувається розмивання меж та зниження диференціації. Процес переходу суб'єкта/об'єкта (як системи) з одного стану в інший відображається у кількісному показникові інформації і може тлумачитися через поняття інформаційного стану системи. Дорече, ще у середині ХХ століття фізики Е. Шрейдінгер та Л. Бріллюен детально описали процеси співвіднесення інформації та ентропії, що не втратило своєї актуальності і нині [18]. Опираючись на вище сказане можемо стверджувати, що, незалежно від наукової дисципліни

(філософія, синергетика чи технічні науки), вченими стверджується, що саме набуття форми і уможливорює здатність до трансляції інформації. Навіть сам термін «інформація» на це вказує, де префікс «in-» означає «в-, на-, при-», а наступне «form» пов'язано з іменником «forma» («форма»). Тож термін «інформація» вказує на вкладення чогось у відповідній кількості та засобом набуття певної форми, що надає здатності певній структурній одиниці (об'єкту/суб'єкту) до передачі даних засобом певного кодування (символи, сигнали, образи тощо).

Далі звернемо увагу на поняття ланцюгу передачі: її транслятора, отримувача та каналу трансляції. Аналізуючи історичний процес становлення інформації у сфері наукових знань слід відмітити, що описаний ще у працях Р. Хартлі (1928р.) суто технічний ланцюг передачі інформації отримав у середині ХХ століття своє нове призначення у моделі соціальних комунікацій Гарольда Лассвела [6, с.177–180]. Традиційно, у ланцюгу передачі інформації вчені виділяють два носія (об'єкта – для технічних систем та суб'єкта – для соціальних систем), де першим виступає джерело/носій, а другим – отримувач/споживач інформації. Передача між джерелом та споживачем інформаційного потоку можливо лише за умов їхньої тотожності/подібності, ініціації взаємодії та створення відповідного каналу як форми передачі. Далі ці наукові винаходи віднайшли своє подальше ствердження вже у розвитку окремих наукових сфер та дисциплін: одна – в технічних (кібернетика, інформатика тощо), а друга – в соціальних (теорія масових комунікацій). У психології процес комунікації та спілкування вивчається через сприймання, репрезентативні системи, особистісні стилі, соціальні процеси інформаційний взаємообмін тощо. Слід зауважити, що науковці у сфері теорії інформації, фіксують важливий висновок, що вона виступає насамперед як результат відображення взаємодіючих структур, як об'єктів (неорганічна природа) і як суб'єктів (органічна природа). У першому випадку вказується на відсутність здатності до породження інформації, а форма відповіді (реагування) фіксується на рівні впливу як на абсолютну величину. У другому – вона проявляється відповідно до складності структури організації організму. У цьому випадку дослідники говорять про переробку і зберігання інформації; здатність до її перетворення та розроблення власної логіки адаптації; селекцію сигналів згідно низки вироблених критеріїв (корисності/шкідливості тощо); корекцію та прогнозування щодо управління власним життєзабезпеченням, як характеристикою самоорганізуючих систем [5], [8], [16]. Таким чином можна сказати, що використання терміну «вплив» більш доречно щодо неорганічних систем, а в ситуації застосування до органічних (зокрема, стосовно людини як високоорганізованої системи) більш доцільніше користуватися термінами «прийняття рішення», «самоорганізація»

та «самоуправління». Ототожнення людини (особистості) з позицією об'єкта стикається з питаннями етики та порушенням принципів гуманізму, де перевагу набувають чинники унеможливлення здатності людини до самокерування та вимушене чи примусове переведення її у стан об'єкта.

Продовжуючи питання самоорганізації та самоуправління можна зауважити, що розробники теорії інформації науково обґрунтовують функцію самоскерування як таку, що є властивою ознакою природи інформації [5]. Водночас, на нашу думку, слід відрізнити управління та самоуправління, невірне тлумачення яких може призвести до маніпулятивного використання наукових здобутків теорії інформації як в наукових, так і прикладних сферах. Свої побоювання щодо соціальних наслідків використання інформації в управлінні соціальними системами висловлював ще Н. Вінер. Створюючи новий напрям кібернетики він приділяв увагу деталізації різних аспектів теорії інформації саме в контексті розмежування понять, що є суттєвим у соціальній взаємодії, зокрема, сенсу та значення, сигналу-повідомлення та команди. Його думки і зараз визнаються науковцями як вагомі і слушні. зокрема, такі, як: інформація є сигнальною формою передачі «вимірювальних подій», джерелом і приймаючою стороною якої може бути як суспільство, так і машина; перероблений (звірений й відібраний) сигнал буде мати значення для подальших виборів як сигналів, так і відповідей на них [8], [16]. На нашу думку розуміння технічних процесів передачі інформації та їх аналогів в соціальних системах може бути доречним і корисним для пізнання як неорганічної і органічної природи явищ, у тому числі стосовно людини і її соціального оточення. Більше того, видається на часі доцільність перегляду термінологічного апарату психології задля врахування нових технічних знань, що пояснюють процеси фізичного світу і виступають характеристикою оточення людини: така інформація має бути усвідомлена людиною і конструктивно врахована у суспільному її розвитку та наукових розробках.

Це також може бути актуальним для пошуку відповіді на сучасні тенденції нівелювання суттєвих характеристик людини і трансляції якостей «ідеального» у технічних її здобутках (робототехніка, створення кіборгів), що можливо слід досліджувати з більшою увагою до здобутків теорії інформації, враховуючи той принцип, що поява інформації забезпечується взаємодією та процесом її інтерпретації суб'єктом передачі. Наразі, вивчення психології людини та її соціального оточення в умовах інформаційного суспільства, вже є недостатнім без врахування природних властивостей феномену інформації. Можливо слід вести поняття «інформаційного бачення» психології, як у свій час Н. Вінер ввів «інформаційне бачення» кібернетики. Тоді ми б не приписували інформації якостей впливу та керування, оскільки вона сама по собі є лише продуктом

ініціації взаємодії, без якої не може існувати і транслюватися [13].

Далі приділимо трохи уваги похідним поняття «інформації» таким, як «соціальна інформація» та «інформування». Так вивченню поняття «соціальна інформація» присвячено низка наукових розробок, що стосуються як сфер її застосування так і механізмів передачі. Термін «соціальна інформація» має всі ті ж самі характеристики, що і термін «інформація», водночас, доповнюючись деякими специфікаціями, що вказують на процеси соціального та суспільного значення [24], [25]. У вивченні поняття «соціальна інформація» дослідники описують це явище результатом людської діяльності (В. Таловол), відображенням систем соціальних відносин (В. Пешкін, А. Урсул), з опорою на знання про результат праці як прогнозуючий її елемент (О. Пархоменко); що має у своїй основі взаємодію та комунікацію (В. Афанасьєв, М. Маклюен), що розбудовує нові реальності, зокрема, «інформаційні супермагістралі» (А. Тофлер), «інфосферу» (Д. Рашкофф) та «симулярки» – копії без підтверджуючих оригіналів (Ж. Бодріяр), що формує нове покоління людей з нормою життя в інформаційному суспільстві (Д. Беллом) [25]. Вітчизняний вчений-економіст О. Пархоменко поділяє інформацію на два підвиди відповідно природним та соціальним об'єктам (природна і соціальна інформація), де остання в умовах сучасного суспільства стрімко зростає як і запит на неї [24]. Саме соціальну інформацію автор поділяє на три блоки згідно напрямку її забезпечення, а саме: релігійна, соціально-економічна та науково-технічна. Однак автор не зупиняється на названому розподілі, вказуючи на різні прояви та ефекти впровадження науково-технічної інформації (НТІ), зокрема виділяючи наукову соціальну інформацію а також розмежовуючи та вказуючи на взаємозв'язки між інформацією та знаннями тощо. У контексті НТІ автор характеризує соціальну інформацію як таку, що є чітко практично-спрямованою, є умовою і наслідком взаємовідносин людини з природою і людини з людиною, має синтетичну природу в процесах пізнання, є основою відповідальної поведінки, створює інформаційне середовище діяльності людини. А її призначенням є 1) спрямованість на практичний результат, 2) створення соціального капіталу та 3) формування соціальних вимог щодо взаємозв'язків між різними системами (бізнес, держави, суспільство та його прошарки тощо), визначаючи напрямок та формуючи ланцюг розвитку та суспільно-економічного прогресу. Опіраючись на міждисциплінарний контекст досліджень з питань інформації вітчизняний вчений-економіст пропонує створення нового наукового напрямку – «інформології» [24].

Водночас постає питання самого отримувача соціальної інформації - людини, яка у сучасному житті завдяки інструментам інформування перебуває у безперервному інформаційному потоці. Дослідники традиційно пояснюють це

явище через категорію впливу, тим самим знижуючи здатність людини до керування власним життям. Тож вплив інформування може визнаватися як позитивним, так і негативним, а іноді – і тим і іншим одночасно. Наприклад, інформація про стихійне лихо або військове зіткнення не тільки дозволяє адекватно відреагувати і зберегти по можливості людські життя, але одночасно здатна провокувати виклики паніки і масової істерії. Аналогічним чином будь-яка інтерпретація і обговорення подій, надаючи широкі можливості стабільного і вільного розвитку можуть породжувати конформізм і пасивність. Перенасичення інформацією може призвести до інформаційної кризи. Тож у техніках соціально-психологічного впливу враховуються особливості аудиторії для якої проектується надання певної інформації, її суть (з яким наміром) та результат, який планується чи очікується отримати в результаті цілеспрямовано наданої інформації.

За таких умов ініціюються питання керування процесами інформування як таких, що створюють та спрямовують процеси самоуправління та формують адаптаційні моделі поведінки [8, с. 10], [10, с. 53]. Тут слід згадати і основний психофізичний закон (закон Вебера-Фехнера), що описує сприйняття різних фізичних величин органами чуття, і полягає у тому, що при збільшенні рівня подразника в геометричній прогресії сила відчуттів зростає в арифметичній. Тож різні дослідження показали, що відчуття змінюються набагато повільніше, ніж зростає сила подразника. А кожна людина будь яку інформацію сприймає через відчуття та засобом мозкової діяльності (мислення). Ще з часів «Логіки» Аристотеля відома здатність мозку людини до індуктивного, дедуктивного та традуктивного (аналогового) мислення. Кожен з представлених стилів мислення організовує одиниці інформації, рухаючись від загального до конкретного, від часткового до загального або зберігаючи еквівалентний рівень узагальнення одиниць.

Проведений нами аналіз також показав, що питання інформування є предметом соціальної роботи, як наукової дисципліни та практичного втілення певної соціальної політики. У цьому напрямку наукових розробок з питань інформування знову виступають важливими різні аспекти етики, що зберігають та унеможливають переведення суб'єктності людини у сферу об'єктності з санкціонованим здійсненням на неї впливів [26]. Соціальна робота з людьми, які зазнали соціальних негараздів, пов'язана із врахуванням їхніх відповідних станів, що вносять складнощі щодо здатності користувачів соціальних послуг до самостійного управління власним життям. У таких ситуаціях може посилитися ризики ініціації стигматизації та соціальної ізоляції цих людей, зокрема, як наслідку вибору недемократичного способу

інформування як суспільства загалом, так і самих користувачів. Фахівці у сфері соціальної роботи визнають акт інформування важливим елементом, який надає можливість користувачу соціальних послуг зберегти власну суб'єктність а також передбачає формування основи для прийняття ним відповідальності за своє життя навіть у ситуації порушення психічного здоров'я [26]. Для цього навіть існує спеціальний термін «поінформованої згоди», який передбачає спільний когнітивний аналіз ситуації користувача соціальної послуги, визначення її слабких та сильних сторін та знаходження згоди щодо подальших кроків для набуття соціальної, правової а також фізичної самостійності. Отже, опираючись на практичний аспект процесу інформування, наразі у соціальній роботі, щодо передбачуваності та прогнозованості очікуваних результатів, ми вбачаємо доцільними дослідження в цій сфері знань. У цьому контексті виступає важливим врахування властивих ознак інформаційного процесу як такого, що народжується у взаємодії і обумовлюється саме її якісними характеристиками.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Підсумовуючи вище наведений аналіз можемо сміливо стверджувати, що поняття та термін «інформація» в умовах інформаційного суспільства потребує його перегляду та вивчення в контексті трансдисциплінарного наукового аналізу. Існуючі дослідження на межі мульти- транс та міждисциплінарних знань не дають цілісної відповіді на питання про роль і місце інформації у вивченні явищ соціального характеру.

Підтверджено раніше зроблені висновки, що поняття «інформація при поясненні різних явищ» застосовується досить довільно і є таким, що може мати різне трактування, як-то: як дані, повідомлення, поінформування, спрямування, вплив а також наповнюватися різним контекстуальним смислом, щодо намірів, процесів управління, впливу, сенсів, смислів, станів тощо. На відміну від психології, яка дотично використовує категорію інформації, інші сфери знань, зокрема, соціальна економіка, філософія, інформатика, кібернетика, юриспруденція, більше приділяють уваги її трактуванню при вирішенні задач наукового та прикладного характеру.

Проведений аналіз показав, що інформація, як науковий здобуток, визнається продуктом взаємодії, що розгортається у процесі комунікації. Факт присутності та зберігання інформації передбачає наявність носія, а її передача – наявність споживача а також узгодженість всіх параметрів передачі (надавач/споживач чи комунікатор/реципієнт а також сам канал передачі з відповідно налаштованою системою кодування). Всі ці позиції є

властивими об'єктам як неорганічної, так і органічної природи. Тож технічні знання щодо інформації у вивченні названих параметрів можна розглядати доцільними для їх врахування у контексті соціальних систем. Натомість у першій названій ситуації більш доцільно говорити про об'єкти впливу, а у другій – про суб'єкти взаємодії як самоорганізовані системи, що ініціює звернення до психологічного контексту знань.

Термін «соціальна інформація» вказує на сферу застосування інформації, що стосується соціальних процесів та суспільного контексту життєдіяльності людини. Поруч із практичною орієнтованістю термін вказує на формування соціального капіталу а також створення соціальних вимог щодо взаємодії людини та інших систем різного походження задля прогресивного соціального розвитку.

Термін «інформування» описує форму подачі інформації згідно її цільового призначення, що ґрунтується на когнітивних процесах і передбачає розділення відповідальності у соціальній взаємодії. Має суто практичне застосування у договірних процесах та соціальній роботі. Ґрунтується на психологічних концепціях самодостатності, самостійності та особистісної відповідальності.

Перспективи подальших досліджень Підготовлена стаття може розглядатися кроком до вивчення інформації як такої, що потребує психологічного осмислення та введення в континуум науки психології в якості окремої категорії. Започаткування досліджень щодо «інформації» як наукової категорії та терміну буде перспективним за умов застосування трансдисциплінарного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] К. Ю. Кузан, «Види наукових досліджень:термінологічний аналіз», *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди*, Т. III(11), Дод. 4 до вип. 31, с. 295–301, 2014.
- [2] Я. М. Чайка, «Трансдисциплінарність як умова розв'язання складних комплексних проблем (філософсько-методологічний аспект)», дис. канд. наук; Київський нац. ун-т імені Тарас Шевченка. Київ, 2011, с. 29–32.
- [3] А. В. Кулешов, «Онтология возникновения информации», *Философские проблемы информационных технологий и киберпространства*, № 2(10), с. 28–41, 2015. [Электронный ресурс].
Доступно: http://cyberspace.pglu.ru/issues/detail.php?ELEMENT_ID=110716
- [4] М. Г. Санакуев, «Філософія інформації та філософські основи інформатики»,

- Інтегровані комунікації*, Вип. 2, с. 91–96, 2016. [Електронний ресурс].
Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2016_2_17
- [5] В. Ю. Степанов, «Інформація як суб'єкт відображення соціальної системи», *Економіка та держава*, № 12, с. 51–53, 2009. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2009/18.pdf
- [6] *Основи соціальної психології: підруч. для закладів вищої освіти* / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін.; М. М. Слюсаревського; Ред. Київ, Україна: Талком, 2018, 580 с.
- [7] С. В. Бориснєв, *Социология коммуникации: учеб. пособие для вузов*. Москва, Россия: ЮНИТИ-ДАНА, 2003, 270 с.
- [8] В. Г. Пилипчук, О. П. Дзьобань, «Феномен інформації: історико-правові та філософські аспекти», *Інформація і право*, № 1(13), с. 5–14, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: http://ippi.org.ua/sites/default/files/pvpgfii_13_1_2015_0.pdf
- [9] М. В. Онопрієнко, «Інформаційні технології в науці: методологічний вплив і проблеми», *Наука та наукознавство*, № 3, с. 48–57, 2011.
- [10] В. Горовий, *Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс*. Київ, Україна: НВЦ Національної бібліотеки України ім. Вернадського, 2010, с. 36–77.
- [11] М. М. Слюсаревський, *Несходимі терени Психеї: маршрути наукового пізнання: вибрані твори*. Київ, Україна: Талком, 2019, с. 384–405.
- [12] М. Шевченко, «Поняття національного інформаційного простору та його характеристики», *Український інформаційний простір*, № 1, с. 103–112, 2018. [Електронний ресурс].
Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrinfsp_2018_1_12
- [13] Б. Б. Айсмонтас, *Теория обучения; Схемы и тесты*. Москва, Россия: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002, 176 с.
- [14] В. В. Тисов, «Онтологические различия информации и данных», *Философские проблемы информационных технологий и киберпространства*, № 2(12), с. 28–41, 2016. [Электронный ресурс]. Доступно: <http://cyberspace.pglu.ru>
- [15] Н. Винер, *Кибернетика и общество. Творец и робот*; пер. с англ.; предисл. и примеч. И. Г. Поспелова. Москва, Россия: Тайдекс Ко, 2003, 245 с.
- [16] В. Гитт, «Информация: третья фундаментальная величина», на 4-м Европейском Конгрессе по креационизму, 1990. [Электронный ресурс].
Доступно: <https://scienceandapogetics.com/stati/426-informaciya-tretya-fundamentalnaya-velichina.html>
- [17] И. В. Лысак, «Информация как общенаучное и философское понятие: основные подходы к определению», *Философские проблемы информационных технологий и киберпространства*, № 2(10), с. 10–

- 25, 2015. [Электронный ресурс]. Доступно: <http://cyberspace.pglu.ru>
- [18] В. Б. Вяткин, «Введение в синергетическую теорию информации», *Информационные технологии*, № 12, с. 67–73, 2010.
- [19] В. А. Ладов, «Понятие информации в контексте онтологии научного реализма», *Гуманитарная информатика*, № 12, с. 6–13, 2017. [Электронный ресурс]. Доступно: <http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000618570>
- [20] В. О. Копилов, «Інформація і знання – тотожність або відмінність (спроба експлікації кореспондування понять)», *Гуманітарний часопис*, № 2, с. 62–69, 2011.
- [21] О. А. Титенко, «Інформація та знання як ключові поняття сучасної політичної економії», *Економіка*, Вип. 28, с. 43–50, 2015.
- [22] І. М. Гумовська, «Судова психолінгвістика та обробка лінгвістичної інформації», *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, Вип. 2(70), с. 65–67, 2018.
- [23] С. В. Засекін, «Психолінгвістика – перекладознавство: політика партнерства», *Психолінгвістика*, Вип. 9, с. 178–184, 2012. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_9_28
- [24] О. В. Пархоменко, «Соціальна інформація як чинник інноваційного розвитку», *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць ПДТУ*, Т. 1, с. 16–20, 2010.
- [25] Л. В. Піддубна, «Соціальна інформація в комунікаційному просторі сучасного суспільства», *Вісник нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Серія: «Філософія, філософія права, політологія, соціологія»*, № 1(11), 2012. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialna-informatsiya-v-komunikatsionomu-prostori-suchasnogo-suspilstva>
- [26] I. Voag, *Psychologically Informed Environment Principles in Adult Residential Care*. London: Routledge, 2020, 144 p.

INFORMATION AND SOCIAL INFORMATION AS SUBJECT AREA OF PSYCHOLOGICAL AND INTERDISCIPLINARY RESEARCH

Halyna Bevz,

Phd (Doctor of Psychology), Professor, Head of Communication
Psychology Lab, Institute for Social and Political Psychology
of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
Kyiv, Ukraina.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2487-5429>
galina.bevz@gmail.com

Alina Melnyk,

Junior Researcher Laboratory of the Psychology of Communication

Institute of Social and Political Psychology

National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Kyiv, Ukraine.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7386-8770>

alyamelnyk@gmail.com

Abstract. Information as a disciplinary term of cybernetics, computer science and social communication is represented the least in the field of psychological knowledge. The scientific study is conducted within the disciplinary research or at the edge of multidisciplinary and interdisciplinary knowledge. However, the development of the information society initiates the revision of psychological achievements in new realities of public life. The concept of information is included in a vast number of categories of psychology (perception, communication, social interaction, mechanisms of mutual understanding, education, etc.). It makes the concepts of information and social information a category of general scientific knowledge which requires clarification of psychological definitions related to information issues. A transdisciplinary approach is considered as a tool that can help solve scientific problems. The notions of information theory, whose meaning in the field of psychological knowledge needs to be clarified, are defined through cross-disciplinary analysis. These are the following ones: source / carrier of information and consumer of information; communication as a condition; types and properties of information; local and nonlocal forms of information; difference between data, knowledge, semantics and meanings; information measures and processes of entropy, transmitting and receiving information and particularly social information, information exchange and information space, etc. Taking into account of conceptual approaches to the study of the concept of information is considered as a way of improving the conceptual and methodological bases of the development of psychological studies and will reduce subjectivity while interpreting the received data. The author of the article tried to revise psychological knowledge in the context of scientific achievements of information theory and it can be a promising direction for the development of psychology in the context of the development of information society as a new form of society.

Keywords: social psychology; information; social information; informing; interdisciplinary research.

ИНФОРМАЦИЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ИНФОРМАЦИЯ КАК ПРЕДМЕТНАЯ СФЕРА ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Бевз Галина Михайловна,

доктор психологических наук, профессор,
заведующая лабораторией психологии общения
института социальной и политической психологии НАПН Украины.
Киев, Украина.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2487-5429>
galina.bevz@gmail.com

Мельник Алина Юриевна,

научный сотрудник лаборатории психологии общения
института социальной и политической психологии НАПН Украины.
Киев, Украина.

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7386-8770>
alyamelnyk@gmail.com

Анотация. Информация, как дисциплинарный термин кибернетики, информатики, социальной коммуникации оказался меньше всего представлен в сфере психологических знаний. Установлено, что его научное изучение колеблется в диапазоне собственно дисциплинарных исследований, или на грани мультидисциплинарных и междисциплинарных знаний. Зато развитие информационного общества инициирует пересмотр психологических достижений в условиях новых реалий общественной жизни. Установлено, что понятие «информация» входит в подавляющее большинство категорий психологической науки (перцепция, общение и коммуникация, социальное взаимодействие и механизмы взаимопонимания, обучение и т.д.). Это возводит понятие «информации» и «социальной информации» в ранг категорий общенаучного знания, требует уточнения психологических определений, которые включают и предусматривают вопросы информации. Утверждается, что применение трансдисциплинарного подхода может послужить решению обозначенной научной задачи. На основании кроссдисциплинарного анализа выделяются понятийные категории теории информации, которые требуют уточнения и смыслового пересмотра в контексте психологических знаний. Это такие, как источник/носитель информации и потребитель информации; коммуникация как условие; виды и свойства информации; понятия локальных и не локальных ее форм; разграничение в понятиях информации «данных», «знаний», «семантики» и «смыслов»; мера

информации и процессы энтропии; акт передачи и принятия информации а также ее производные – социальная информация, информационный обмен, информационное пространство, и т.д. Утверждается, что учет концептуальных подходов относительно изучения понятия «информация» усилит концептуальные и методологические основы развития психологических исследований и снизит субъективность в процессах интерпретации полученных данных. Сделанная в статье попытка пересмотреть психологические знания в контексте научных достижений теории информации может быть перспективным направлением развития психологии в условиях развития новой формации общества – информационной.

Ключевые слова: социальная психология; информация; социальная информация; информирование; междисциплинарные исследования.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] K. Yu. Kuzan, «Vydy naukovykh doslidzhen:terminolohichniy analiz», Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzh. ped. un-t imeni Hryhoriia Skovorody», T. III(11), Dod. 4 do vyp. 31, s. 295–301, 2014.
- [2] Ya. M. Chaika, «Transdystsyplinarnist yak umova rozviazannia skladnykh kompleksnykh problem (filosofsko-metodolohichniy aspekt)», dys. kand. nauk; Kyivskiy nats. un-t imeni Taras Shevchenka. Kyiv, 2011, s. 29–32.
- [3] A. V. Kuleshov, «Ontologiya vzniknoveniya informacii», Filosofskie problemy informacynnyh tekhnologij i kiberprostranstva, № 2(10), s. 28–41, 2015. [Elektronnyj resurs].
Dostupno: http://cyberspace.pglu.ru/issues/detail.php?ELEMENT_ID=110716
- [4] M. H. Sanakuiev, «Filosofiiya informatsii ta filosofski osnovy informatyky», Intehrovani komunikatsii, Vyp. 2, s. 91–96, 2016. [Elektronnyy resurs].
Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2016_2_17
- [5] V. Yu. Stepanov, «Informatsiia yak subiekt vidobrazhennia sotsialnoi systemy», Ekonomika ta derzhava, № 12, s. 51–53, 2009. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2009/18.pdf
- [6] Osnovy sotsialnoi psykholohii: pidruch. dlia zakladiv vyshchoi osvity / P. P. Hornostai, M. M. Sliusarevskiy, V. O. Tatenko, T. M. Tytarenko, N. V. Khazratova ta in.; M. M. Sliusarevskoho; Red. Kyiv, Ukraina: Talkom, 2018, 580 s.
- [7] S. V. Borisnyov, Sociologiya kommunikacii: ucheb. posobie dlya vuzov. Moskva, Rossiya: YUNITI-DANA, 2003, 270 s.
- [8] V. H. Pylypchuk, O. P. Dzoban, «Fenomen informatsii: istoryko-pravovi ta

- filosofski aspekty», Informatsiia i pravo, № 1(13), s. 5–14, 2015. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: http://ippi.org.ua/sites/default/files/pvgfii_13_1_2015_0.pdf
- [9] M. V. Onopriienko, «Informatsiini tekhnologii v nautsi: metodolohichniy vplyv i problemy», Nauka ta naukoznavstvo, № 3, s. 48–57, 2011.
- [10] V. Horovyi, Sotsialni informatsiini komunikatsii, yikh napovnennia i resurs. Kyiv, Ukraina: NVTs Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. Vernadskoho, 2010, s. 36–77.
- [11] M. M. Sliusarevskiy, Neskhodymi tereny Psykhei: marshruty naukovoho piznannia: vybrani tvory. Kyiv, Ukraina: Talkom, 2019, s. 384–405.
- [12] M. Shevchenko, «Poniattia natsionalnoho informatsiinoho prostoru ta yoho kharakterystyky», Ukrainskiyi informatsiinyi prostir, № 1, s. 103–112, 2018. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrinfsp_2018_1_12
- [13] B. B. Ajmontas, Teoriya obucheniya; Skhemy i testy. Moskva, Rossiya: Izd-vo VLADOS-PRESS, 2002, 176 s.
- [14] V. V. Tisov, «Ontologicheskie razlichiya informacii i danyah», Filosofskie problemy informacionnyh tekhnologij i kiberprostranstva, № 2(12), s. 28–41, 2016. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <http://cyberspace.pglu.ru>
- [15] N. Viner, Kibernetika i obshchestvo. Tvorec i robot; per. s angl.; predisl. i primech. I. G. Pospelova. Moskva, Rossiya: Tajdeks Ko, 2003, 245 s.
- [16] V. Gitt, «Informaciya: tret'ya fundamental'naya velichina», na 4-m Evropejskom Kongresse po kreacionizmu, 1990. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <https://scienceandapologetics.com/stati/426-informaciya-tretya-fundamentalnaya-velichina.html>
- [17] I. V. Lysak, «Informaciya kak obshchenauchnoe i filosofskoe ponyatie: osnovnye podhody k opredeleniyu», Filosofskie problemy informacionnyh tekhnologij i kiberprostranstva, № 2(10), s. 10–25, 2015. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <http://cyberspace.pglu.ru>
- [18] V. B. Vyatkin, «Vvedenie v sinergeticheskuyu teoriyu informacii», Informacionnye tekhnologii, № 12, s. 67–73, 2010.
- [19] V. A. Ladov, «Ponyatie informacii v kontekste ontologii nauchnogo realizma», Gumanitarnaya informatika, № 12, s. 6–13, 2017. [Elektronnyj resurs]. Dostupno: <http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000618570>
- [20] V. O. Kopylov, «Informatsiia i znannia – totozhnist abo vidminnist (sproba eksplikatsii koresponduvannia poniat)», Humanitarniyi chasopys, № 2, s. 62–69, 2011.
- [21] O. A. Tytenko, «Informatsiia ta znannia yak kliuchovi poniattia suchasnoi

- politychnoi ekonomii», *Ekonomika*, Vyp. 28, s. 43–50, 2015.
- [22] I. M. Humovska, «Sudova psykholinhvistyka ta obrobka linhvistychnoi informatsii», *Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii: «Filolohiia». Ostroh: Vyd-vo NaUOA, Vyp. 2(70), s. 65–67, 2018.
- [23] S. V. Zasiakin, «Psykholinhvistyka – perekladoznavstvo: polityka partnerstva», *Psykholinhvistyka*, Vyp. 9, s. 178–184, 2012. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_9_28
- [24] O. V. Parkhomenko, «Sotsialna informatsiia yak chynnyk innovatsiinoho rozvytku», *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti: zb. nauk. prats PDTU*, T. 1, s. 16–20, 2010.
- [25] L. V. Piddubna, «Sotsialna informatsiia v komunikatsiinomu prostori suchasnoho suspilstva», *Visnyk nats. un-tu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*. Serii: «Filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia», № 1(11), 2012. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialna-informatsiya-v-komunikatsiinomu-prostori-suchasnogo-suspilstva>
- [26] I. Boag, *Psychologically Informed Environment Principles in Adult Residential Care*. London: Routledge, 2020, 144 p.

*Стаття надійшла до редакції
05 листопада 2020 року*